

”De kom, de var här och de försvann”

– En fallstudie angående stereotypa bilder av asylsökande i
Laxå kommun.

Abstract

In order for any society to exist there must be a sense of belonging. In other words “We” need to be made distinctive and differentiated from “the Others”. The aim of this thesis is to examine the processes behind the making and upholding of collective identities and the consequences of doing so. Theories regarding stereotypes, enemy images, power over the discourse and glocalization have therefore been applied to an empirical example in the form of a case study.

The study is made on the municipality of Laxå in Sweden. Representatives on assumed key positions have been interviewed on their and Laxå’s inhabitants views on the asylum seekers in the community between the years 1986 and 2005.

Yet another aim of the thesis is to examine the possible connection between the perceived collective identity and the decision to close down the asylum facility in Laxå. Additional empirical material has been gathered from the largest local newspaper for this purpose. I believe to have found a strong link between these two phenomena. The main explanation for this division in the society seems to have been a lack of integration between the different perceived groups. This thesis should therefore be seen as a contribution to the debate on integration of asylum seekers in the Swedish society.

Keywords: Stereotypes, enemy images, Laxå, collective identities and integration.

Innehållsförteckning

1	Inledning	5
1.1	Syfte och frågeställning.....	5
1.2	Metod och material.....	6
1.2.1	Metodologiskt val.....	6
1.2.2	Intervjuer	7
1.2.3	Textanalys	8
1.3	Problematisering.....	8
2	Teorier	10
2.1	Stereotyper och identitetskonstruktion.....	10
2.2	Positiva och negativa stereotyper	12
2.3	Fiendebilder och syndabockar.....	13
2.4	Makt	14
2.5	Glokalisering	15
3	Bakgrund	17
4	Analys	19
4.1	Asylförläggningen öppnas.....	19
4.2	Nya grupper anländer	21
4.3	Brottslighet	22
4.4	”Laxåandan”	23
4.5	En fiendebild skapas.....	25
4.6	Massmedierna.....	26
4.7	Nedläggningsbeslutet	28
4.8	Efter nedläggningen	30
5	Avslutande diskussion och sammanfattning	31
6	Förslag till fortsatt forskning	33
7	Litteraturlista	34
	Genomförda intervjuer	36
	Bilaga 1 –Intervjumall	37

Bilaga 2 – Befolkningsstatistik för Laxå kommun 1950-2005 & valresultat till Kommunfullmäktige 2002.....	38
Bilaga 3 – Brev till Laxå kommun från Laxå Köpmannaförening angående asylförläggningen	39

1 Inledning

1.1 Syfte och frågeställning

Vem är jag?

Varför finns jag?

Detta är stora och grundläggande frågor jag tror att alla människor funderar på. Svaren som enskilda individer kommer fram till är förmodligen nästan lika många som det finns människor. Gemensamt för de flesta av dem är dock att svaret är större än den enskilda individen. Individen finner mening med tillvaron genom att ansluta sig till något som är större än individen själv. Svaret är för många förknippat med en större upplevd gruppstillhörighet, t.ex. jag är muslim, jag är kristen, jag är svensk eller varför inte, jag är laxåbo.

Detta skapande av en "vi-gemenskap" förutsätter även ett skapande av "de andra". Frågor som "vem är jag inte?" och "hur är jag annorlunda mot 'dem'?" är nämligen minst lika viktiga ur en identitetsskapande synpunkt (Czarniawska, 2002, s 15). Det är processerna bakom denna identitetsskapande uppdelning av "vi" och "dem" som jag är intresserad av och det är i dessa som jag funnit mitt problemområde och mina konkreta frågeställningar. Den empiriska delen av uppsatsen utgår från min egen uppväxtkommun Laxå och det är alltså mot denna jag riktar mina konkreta frågeställningar.

De två frågeställningarna lyder:

- Hur har stereotypiseringen och uppdelningen av "vi" och "dem" sett ut i Laxå under de år det funnits en asylförläggning där?
- Vilken inverkan hade stereotypiseringen och uppdelningen av "vi" och "dem" på beslutet att lägga ned asylförläggningen i Laxå?

Under uppsatsskrivandets gång tycker jag mig sett att historien om Laxå kommun och Migrationsverkets verksamhet på orten på många sätt även är historien om Sveriges asyl- och flyktingpolitik under de senaste 20 åren. Många av de intervjuade talar om en känsla av ett hårdare samhällsklimat idag och att detta även visar sig i förändringen av asyl- och flyktingpolitiken.

Syftet med denna uppsats är på intet sätt att peka ut och beskylla enskilda personer eller ens dra några stora slutsatser om kommunen i sig. Uppsatsens syfte

är istället att försöka påvisa ett mönster och ett tankesätt som förmodligen går att finna överallt i dagens svenska samhälle. Jag har trots detta valt att nämna kommunen där studien tagit plats och till viss del personerna som intervjuats vid namn. Anledningen till detta är att visa på att de nedanstående händelserna verkligen skett och för att maximera transparensten i uppsatsen (Jmf. Petersson, 2006, s 57-58).

Liknande studier har tidigare genomförts av bl.a. Björn Frylund och Tomas Peterson i Sjöbo och Bo Petersson i Markaryd för att nämna några (Fryklund & Peterson, 1989 & Petersson, 2006). Det är min förhoppning att uppsatsen bidrar till att visa på att fenomenet med en uppdelning av ”vi” och ”dem”, i detta fall gestaltad genom det empiriska exemplet med asylförläggningen i Laxå, på intet sätt är unikt för det utvalda samhället utan torde ytterligare stärka tesen om en allmänt utbredd trend i det svenska samhället.

1.2 Metod och material

1.2.1 Metodologiskt val

Jag har i denna uppsats främst använt mig av ett hermeneutiskt angreppssätt för att söka svar på mina konkreta frågeställningar. Det hermeneutiska angreppssättet innebär att forskaren genomför en kvalitativ forskning på ett begränsat datainsamlingsområde, men att detta studeras mer i detalj och mer djupgående. I min uppsats tar sig detta uttryck genom mitt val att fokusera på intervjuer med utvalda personer och genom kvalitativ textanalys av utvalt skriftligt material för att söka svar på mina frågeställningar.

Motsatsen till detta metodologiska val skulle vara en positivistisk inriktning. Denna skola inriktar sig istället på kvantitativ forskning i form av t.ex. enkätfrågor till ett stort antal personer. Positivisternas främsta invändning mot hermeneutiken är att resultatet kan variera utifrån vem forskaren är som person samt att generella slutsatser är svåra att dra från resultat funna hos en liten, begränsad grupp. De framhåller istället vikten av att forskaren behåller sig objektiv genom forskningsprocessen och anser att resultat endast blir statsvetenskapligt intressanta när de kan göras till en allmänt rådande sanning. Denna universalitet går ej att finna hos den hermeneutiska skolan eftersom den fokuserar på enskilda personers upplevelser och dessa varierar från person till person (Rosengren & Arvidson, 2002, s 323).

Jag anser att positivisterna har rätt ifråga om mätproblematiken inom detta område, men om forskare endast bör ägna sig åt kvantifierbara forskningsproblem så kan detta och liknande områden förmodligen aldrig studeras. För hur ska en forskare kunna kvantifiera upplevelser och känslor? Samtidigt torde ingen invända mot att individers känslor och upplevelser har en central roll i skapandet av identiteter och samhällen (Lundqvist, 1993, s 41).

Jag anser därför att denna typ av kvalitativ forskning inte bara kan rättfärdigas. Den är i själva verket helt nödvändig. Forskaren får dock inte glömma bort att det rör sig om just känslor och uppfattningar. Denna typ av forskning kan därför aldrig komma med några absoluta svar och lösningar på ett problem. Den kan dock bidra med sannolika förklaringar till uppkomna problem och därigenom bidra till att förstå dem, vilket är ett första steg på vägen mot att förändra något (Jmf. Lundqvist, 1993, s 40-43).

Den empiriska delen i uppsatsen bygger på de händelser som utspelat sig och fortfarande utspelar sig i samband med nedläggningen av asylförläggningen i min hemkommun Laxå. Materialet består av två delar, nämligen intervjuer och en textanalys.

1.2.2 Intervjuer

Den första och största delen av insamlingsprocessen har bestått av ett kvalitativt datainsamlande bestående av intervjuer med personer på antagna nyckelpositioner i processen. Karaktären på dessa intervjuer har främst varit i form av en respondentundersökning och mer specifikt i form av en frågeundersökning. Detta innebär att det intressanta är intervjupersonerna själva och deras egna tankar om det som undersökningen gäller. För att få fram dessa tankar och idéer ställer intervjuaren samma förutbestämda frågor till samtliga intervjupersoner. Jag har därför använt mig av en intervjumall för att se om det går att urskilja ett gemensamt mönster i svaren från de olika intervjupersonerna (Esaiasson m.fl., 2003, s 254). Denna mall finns bifogad som bilaga 1. Utöver dessa frågor har även olika följdfrågor ställts för att uppmuntra intervjupersonen att vidareutveckla sina svar.

Personerna på antagna nyckelpositioner i processen har identifierats genom användandet av en s.k. ”gate-keeper”. Det vill säga att en person på nyckelposition i processen har identifierats och denne har sedan fått komma med förslag på ytterligare lämpliga intervjupersoner. Till uppsatsen har Tolle Furegård, enhetschef för Migrationsverket i Örebro och f.d. platschef för asylförläggningen i Laxå, fungerat som denna ”gate-keeper”. Intervjun med honom har därför delvis en annan karaktär. Även Furegård har dock fått svara på samtliga frågor i intervjumallen. Furegård är även den enda intervjupersonen som återges med namn i analysavsnittet. Detta beror på hans förväntade annorlunda syn på situationen. Intervjuperson 1-6 är uttagna som representanter för ”vi-et” i Laxå kommun. Furegårds roll blir istället tudelad. Även han representerar ”vi-et” i egenskap av laxåbo, men samtidigt kan han sägas representera ”de andra” i egenskap av ansvarig tjänsteman på Migrationsverket.

Den största delen av intervjumaterialet består sedan av politiska representanter från fem av de sex partier som är representerade i kommunpolitiken i Laxå, nämligen Socialdemokraterna, Vänsterpartiet, Folkpartiet, Kristdemokraterna och Centerpartiet. Det enda parti med representant i kommunpolitiken som inte intervjuats är Moderaterna. Detta p.g.a. långvarig sjukdom. Samtliga partier har själva fått välja ut en representant för intervjun samt plats där denna genomförts.

Detta har medfört att intervjuerna genomförts på olika platser, såsom kommunhuset, partilokaler, arbetsplatser samt i hemmet. De olika partiernas röstsiffror och mandattilldelning i det senaste kommunalvalet presenteras utförligare i bilaga 2.

Valet att intervjua en representant från varje parti i kommunfullmäktige oavsett hur många mandat de där har kommer sig av att jag främst varit ute efter att låta alla partier komma till tals i uppsatsen. De personer som partierna valt ut är förmodligen även de som varit mest involverade i denna fråga och därför de som kan bidra med mest information. Enligt kommunfullmäktiges och kommunstyrelsens protokoll rådde även total enighet mellan partierna ifråga om uppsägningen av kontraktet med Migrationsverket. Det intressanta blir därför att få deras syn på beslutet som politiker i allmänhet snarare än som representanter för ett visst parti. Detta val tillsammans med en överbägning av fördelar och nackdelar av att presentera varje politikers namn i analysdelen av uppsatsen har föranlett att jag där endast presenterar kommunalpolitikerna med ett slumpvis tilldelat nummer (IP 1-6). Kommunalpolitikernas namn och platsen där respektive intervju ägt rum går dock att finna i slutet av uppsatsen.

Utöver dessa personer har ordföranden för Laxå Köpmanaförening intervjuats på plats. Samtliga intervjuer har spelats in för att kunna återges korrekt i denna uppsats. Samtidigt gav inspelningen mig möjlighet att ägna intervjupersonen min fulla uppmärksamhet. Intervjuerna varade mellan 45 minuter och en timme vardera. Intervjufrågorna har berört stereotypa bilder och gruppidentitet under hela den tid som asylförläggningen fanns i Laxå. Resultatet av dessa intervjuer presenteras i analysdelen av uppsatsen tillsammans med resultatet från textanalysen.

1.2.3 Textanalys

Den andra delen av datainsamlandet består av artiklar från den största lokaltidningen i Örebro län, nämligen Nerikes Allehanda (NA). Artiklar på tidningens lokalsida om Laxå rörande asylförläggningen och personer som i artiklarna beskrivits som "invandrare" har i analysen använts för att ytterligare belägga synpunkter och åsikter som framkommit under intervjuerna. Jag har här valt att avgränsa mig i tid till sex månader före och efter uppsägningsbeslutet, d.v.s. från maj 2004 till april 2005. Detta för att se om det under denna tid uppstod några särskilda kontroverser mellan olika grupperingar i det undersökta samhället som skulle kunna ha del i förklaringen av varför detta beslut kom just när det gjorde.

1.3 Problematisering

Som jag tidigare nämnt i inledningen så har valet av empiriskt exempel fallit på min egen uppväxtkommun Laxå. Anledningen till detta är att jag redan i

inledningen av D-kursen i statsvetenskap kom att tänka på de händelser som utspelade sig i Laxå i samband med nedläggningen av asylförläggningen och att jag tror att det finns något principiellt intressant att finna i detta empiriska exempel. Valet av Laxå kommun tillsammans med min egen bakgrund gör dock att det här är på sin plats att problematisera detta.

Jag är högst medveten om att min anknytning till kommunen kan medföra att min roll som objektiv forskare ifrågasätts, inte minst av företrädare för den positivistiska skolan. Som jag tidigare nämnt i metodavsnittet tar jag dock min metodologiska utgångspunkt hos hermeneutiken. Enligt denna forskningsinriktning så är total objektivitet aldrig möjlig och därför ej heller önskvärd att uppnå. Forskarens egen bakgrund och förförståelse av det undersökta objektet blir därför en del av materialet i sig och det viktiga är därför att denna bakgrundsfaktor tydligt redovisas för läsaren (Rosengren & Arvidson, 2002, s 323 & Lundqvist, 1993, s 40-43).

Jag anser att det finns stora vinster i att bedriva akademisk forskning i en för forskaren bekant miljö, både för fältet i stort och personligt. Min anknytning till studieobjektet har förmodligen medfört att flertalet av de intervjuade känt sig mer bekväma med mina frågor än om samma frågor ställts av någon för dem helt okänd forskare. Det förefaller mig därför troligt att svaren blivit mer nyanserade och personliga än vad som annars kunnat uppnås. Jag upplever denna personliga prägel som helt central för att få svar på de konkreta frågeställningarna till denna uppsats som just berör intervjupersonernas upplevelser och känslor.

Med tanke på mitt teoretiska val blir det även särskilt intressant att se på min egen identitet och hur jag ställer mig till det undersökta samhället. Min egen uppväxt i Hasselfors i Laxå kommun gör att jag känner ett särskilt band till orten och kommunen. Jag ser min egen bakgrund och min uppväxt i kommunen som en garant för att försöka skildra de utspelade händelserna så nyanserat som möjligt utan att ta alltför starkt parti för någon sida i det hela, om en sådan överhuvudtaget existerar.

Jag tror dessutom att min egen koppling till kommunen medför att uppsatsen får en större genomslagskraft där och därigenom möjliggör att så många som möjligt får ta del av resultatet. Jag anser nämligen att huvudsyftet med all akademisk forskning bör vara att göra den tillgänglig för så stor del av allmänheten som möjligt utan att göra avkall på sakligheten i den samma. Jag lämnar det nu upp till var och en av läsarna att bedöma om jag uppnått detta.

2 Teorier

I detta kapitel ämnar jag presentera och diskutera olika samhällvetenskapliga författares syn på och teorier om de för min uppsats centrala begreppen stereotyper, identitetskonstruktion, fiendebilder, syndabockar, makt och globalisering.

2.1 Stereotyper och identitetskonstruktion

Statsvetaren Bo Petersson skriver i sin bok *Stories about Strangers* om att människan i alla tider har använt sig av bilder och historier (stories) för att förenkla och förstå sig själv och sin omvärld. Dessa bilder och historier bildas, reproduceras och sprids i alla olika sammanhang i våra liv, t.ex. genom vår uppväxt, vår utbildning, i massmedier och i vår vardagliga diskurs (Petersson, 2006, s 3, 25, 34).

Bilderna och historierna innehåller uppfattade grundläggande värderingar av samhället och verkar på så sätt även identitetsskapande genom att individer med liknande värderingar bildar en grupp och i förlängningen ett helt samhälle. Gruppens värderingar klargörs genom deras diskurs och denna talar om för gruppmedlemmarna vad som är rätt och fel, vad som är bra och dåligt samt vad som är den egna gruppens särdrag, d.v.s. vad som skiljer den från andra. En identifiering av ”dem” är alltså nödvändig för gruppen för att kunna definiera vilka ”vi” är (Petersson, 2006, s 15).

De socialt konstruerade bilderna kan sedan, genom sin diskurs, övergå i en grövre förenkling av de uppfattade ”andra”, d.v.s. en stereotypisering av olika grupper. Stereotypa bilder fokuserar på upplevda skillnader av den egna gruppen och ”de andra” och kan användas för att lyfta fram, förstärka och cementera dessa skillnader. De kan på så sätt betraktas som frusna bilder (frozen images) (Petersson, 2006, s 27, 118).

Frågan är bara vad dessa frusna bilder innehåller för stereotyper och vad de säger om samhället där de uppstått. Henk van Houtum skriver att ”We only come to know ourselves as a self through representing the Other as distinct from ourselves” (Houtum, 2002, s 42). Även här anses alltså en identifiering och stereotypisering av ”dem” som nödvändig för att kunna definiera vilka ”vi” är.

Även Katharine Tyler talar om diskursens inverkan på bildandet av stereotypa bilder. Hon definierar dessa som: “codes of discourse which communicate racialised information in brief. These codes of discourse enable the construction of the idea of natural immovable and predetermined cultural differences” (Tyler, 2003, s 401). Flertalet forskare som sysslar med forskning om stereotyper ser just

diskurserna som det centrala i stereotypiseringen av "oss" och "dem". Genom diskursen framställs de stereotypa bilderna som något naturligt, orubbligt och förutbestämt. Författarna understryker dock att detta upplevda orubbliga tillstånd är just bara upplevt som sådant och därför socialt konstruerat.

Detta är även Stephen Riggins uppfattning. I boken *The Language and Politics of Exclusions: Others in Discourse* skriver även han om diskursens inverkan på skapandet av stereotypa bilder och den upplevda känslan av att gränserna mellan "oss" och "dem" är naturliga och i det närmaste orubbliga. Hans teori är att diskurser konstruerar den verklighet som den syftar återge, snarare än att den speglar den faktiska verkligheten (Riggins, 1997, s 2, 10). Den uppfattade verkligheten, i form av stereotypa bilder i en diskurs, är alltså socialt konstruerad.

Riggins är även överens med de andra författarna om att människan måste skapa diskurser som relaterar till både skillnader och likheter hos andra i samhället för att därigenom kunna skapa sig en egen identitet. I och med detta kan man säga att det här även rör sig om en form av bildande av stereotypa bilder av andra. Skapandet av sin identitet sker genom förutfattade uppfattningar av vem "jag" och "de" är, d.v.s. användandet av stereotyper. Människan väljer sedan gruppidentitet genom att identifiera sig med den grupp/grupper som hon utifrån dessa stereotypa bilder anser sig likna mest (Riggins, 1997, s 3-7).

Michael Billig är ytterligare en författare som skrivit om detta fenomen. I sin bok *Banal Nationalism* skiljer han sig dock delvis från de andra genom ha sin utgångspunkt på det nationella planet. Billig talar om att det är lika självklart för en människa att ha en nationell identitet som det är självklart att hon/han har en näsa och två öron (Billig, 1995, s 37). Precis som hos föregående författare så ses alltså den uppfattade nationella identiteten som något naturligt och orubbligt. Den nationella "vi-identiteten" ses som något självklart och utifrån detta kan även ett absolut "de andra" upprättas (Billig, 1995, s 10-12, 66, 78).

Denna nationella "vi-identitet" skapas enligt Billig av små, många gånger omedvetna, handlingar och tankesätt som kan verka obetydliga och banala i sig. Enligt Billig är så dock inte fallet. Dessa små, banala handlingar reproducerar sig själva och leder fram till stereotypa bilder av "oss" och "dem". Det är sedan dessa som ligger bakom den naturliga känslan av en nationell självkänsla och i längden det som håller samman en nation. Billig benämner detta fenomen som "banal nationalism" (Billig, 1995, s 6). Jag kommer senare att återkomma till detta fenomen.

Stereotypa bilder är alltså helt centrala i skapandet av mänsklig identitet. Utan en upplevd samhörighet med andra skulle de flesta, för att inte säga alla, människor komma att känna sig rotlösa och vilse. Ett samhälle helt utan stereotyper är därför inte troligt och heller inte önskvärt. Problemet ligger istället i de positiva och negativa stereotypa attribut som grupperna tillskriver varandra. Om detta handlar nästa avsnitt.

2.2 Positiva och negativa stereotyper

Stereotypa bilder fokuserar många gånger på enskilda individer i olika grupper och tillskriver sedan hela kollektivet dessa egenskaper. Den egna gruppen tillskrivs på så sätt de upplevt bästa kvaliteterna för att därigenom beskriva den i överdrivet positiva ordalag. På samma vis uppmärksammas det värsta upplevda beteendet hos enskilda individer i ”den andra” gruppen som utmärkande för hela detta kollektiv som därför framställs i en mer negativ dager. Stereotypa bilder kan visserligen framställa olika grupper i mer eller mindre positiva och negativa sammanhang, men signifikant nog är de aldrig neutrala (Petersson, 2006, s 26, 48).

Det finns många exempel på negativa stereotypa bilder av ”de andra”. De allra tydligaste finner vi i beskrivningar av upplevt annorlunda kulturer och allra främst i beskrivandet av den upplevda gruppen ”invandrare”. Mary Douglas delar i sin bok *Risk and Blame – Essays in Cultural Theory* in de negativa stereotypa bilderna av ”invandrare” i tre olika grova karikatyriska grupper (libels), nämligen: the food libel (’foreigners eat disgusting foods’), the sex libel (’foreigners display an aggressive and uncontrolled sexual urge’) och den starkaste och farligaste, the blood libel (’foreigners pose a lethal danger to us’) (Douglas, 1992, s 86-88 & Petersson, 2006, s 46).

Den negativa stereotypa bilden av invandrare går även att finna i Tyler. I hennes fall representeras invandraren av brittiska familjer med asiatiskt ursprung, men uttalandena i de intervjuer hon genomfört är även giltiga för gruppen invandrare i stort. Majoriteten, i Tylers fall den upplevda genuint brittiska lokalbefolkningen, tillskriver de upplevda ”andra” starkt negativa attribut. ”De” (invandrarna) anses laga illaluktande mat, bo i storfamiljer med upp till 10-20 familjemedlemmar i ett och samma hus och deras religion upplevs som något främmande och skrämmande. (Tyler, 2003, s 400-401, 407) Samtidigt framställer sig majoritetsgruppen i positiva ordalag och anser sig vara toleranta mot andra kulturer, men att invandrarna ”need to keep themselves to themselves” (Tyler, 2003, s 398)

Flertalet av författarna i antologin *The Language and Politics of Exclusions: Others in Discourse* skriver även de om utpekandet av ”de andra” som negativa avvikare. I denna antologi lyfts exempel på detta fram från så vitt skilda områden som synen på muslimer, judar, etniska minoriteter i samhället och på invandrare i stort. Alla dessa har dock en sak gemensamt och det är de starkt negativa stereotypa bilderna som majoriteten i samhället utmålar av dem. De är alla opålitliga, irrationella och vill inte anpassa sig till ”vårt” samhälle, tvärtom utgör de många gånger till och med ett upplevt hot mot det (Riggins (ed.), 1997).

Negativa stereotypa bilder av ”de andra” tycks alltså existera i alla samhällen. Alla uttalanden ovan har även det gemensamma draget att det är majoritetens bild av de upplevda ”andra”. Majoriteten har på så sätt tolkningsföreträde och makt över diskursen som delar upp de olika grupperna i ”vi” och ”dem”. Mer om detta i ett senare kapitel.

Uttalandena som de olika författarna ovan har sammanställt stämmer väl överens med de kategorier om negativa stereotypa bilder av invandrare som tidigare presenteras av Douglas. De två första kategorierna av stereotypa bilder ("the food libel" och "the sex libel") är djupt intoleranta och rasistiska i sig, men det är främst den tredje gruppen, "the blood libel" ('foreigners pose a lethal danger to us') som är direkt farlig. Denna förekommer även ofta tillsammans med de två första "libels" för att ytterligare belägga riktigheten och den upplevda faran med denna grupp. I detta fall har den negativa stereotypa bilden övergått till att bli den än starkare formen av en fiendebild (enemy image) (Douglas, 1992, s 86-88 & Petersson, 2006, s 27, 46, 118).

2.3 Fiendebilder och syndabockar

Petersson refererar i sin bok *National Self-Images and Regional Identities in Russia* till William Bloom som skriver att det ligger i den enskilde individens natur att söka efter andra individer som delar ens uppfattningar och att forma en kollektiv identitet med dessa. Denna kollektiva identitet upprätthålls genom bildandet och upprätthållandet av gemensamma värderingar och stereotypa bilder. Om den egna gruppens värderingar och bilder upplevs hotade så agerar gruppen tillsammans för att försvara dessa bilder. Hotet mot den egna gruppen anses komma från "de andra" i samhället/världen och det är jämt mot dessa som fiendebilder skapas (Petersson, 2001, s 8-9).

Gruppens respons till denna fiendebild beror sedan mycket på hotet och fiendebildens upplevda styrka. En fiendebild av "de andra" där denna grupp upplevs som stark leder oftast inte till någon direkt respons i form av aggressivt agerande mot denna grupp. Hotet finns dock fortfarande där och den egna gruppen måste därför vara vaksam mot det. Agerandet riskerar dock att bli till en konfrontation om fiendegruppen upplevs som svag. Då finns det nämligen stor risk att en syndabocksbild uppstår (Petersson, 2006, s 28 & Wodak, 1997, s 74).

Syndabocksbilder av "de andra" skapas genom att denna grupp utses till att vara orsaken bakom negativa fenomen i samhället som t.ex. kriminalitet, hög arbetslöshet och ekonomisk lågkonjunktur. Under processen bakom bildandet av en syndabocksbild blir skaparna av denna även alltmer övertygade om dess riktighet. Bilden blir på detta sätt till ett i det närmaste obesträtt faktum och motstridiga bevis mot denna fiendebild ses som "undantaget som bekräftar regeln". De negativa fenomenen i samhället kommer därför att försvinna i och med att syndabocken försvinner (Petersson, 2006, s 28-31 & Wodak, 1997, s 82).

Just upplevelsen av fiendebilden som fakta och att motstridande bevis avvisas som "undantaget som bekräftar regeln" berörs av författarna Galasinska & Galasinski. De benämner detta fenomen som "oracular reasoning", d.v.s. "the irreconcilable difference between oneself and the Other – is confronted with contradictory evidence, but the evidence is ignored or rejected" (Galasinska & Galasinski, 2003, s 851). Bevis som visar på motsatsen till en vedertagen

fiendebild förkastas alltså, samtidigt som exempel som bekräftar fiendebilden lyfts fram för att förstärka legitimiteten hos den.

Vem eller vilka är det så som skapar denna fiendebild? Det är om detta som nästa kapitel handlar om.

2.4 Makt

Det intressanta här blir alltså att studera vem som har makt över bildandet av dessa fiendebilder och syndabocker. Som vi tidigare sett så bildas fiendebilden ur en negativ stereotyp bild av ”de andra”. Skaparna av denna tillhör i de flesta fall majoriteten i detta samhälle och det blir därför också hos denna grupp som makten över fiendebildsdiskursen går att finna.

Denna form av inflytande av fiendebildsdiskursen blir enligt Angus Stewarts definition en form av *makt över* diskursen, d.v.s. dominans. Aktörer i maktpositioner, t.ex. politiker och medier, har makt över fiendebildsdiskursen genom att de får gehör av majoriteten för sin fiendebild. Makten över diskursen innebär även att aktörerna får majoriteten att instämma med fiendebilden fast det kanske inte ligger i majoritetens objektiva intresse (Stewart, 2001, s 198). Fiendebilden upplevs därigenom som en objektiv obestridbar sanning och måste bekämpas som en sådan.

Det intressanta här ligger dock i vems åsikter det egentligen är som förs fram i dessa forum. Makten över diskursen ligger långt ifrån självklart enbart hos medierna och politikerna. Detta är något som medieforskaren Ylva Brune skriver om i sin bok *Stereotyper i förvandling*. Här skriver Brune om att medierna visserligen många gånger kan uppfattas ha makt över diskursen, men att de paradoxalt nog ändå inte styr den samma (Brune, 2000, s 7).

Medierna uppfattar många gånger sin roll i samhällsdebatten som att försöka spegla den uppfattat allmänt rådande tonen i samhället snarare än att försöka skapa den samma. Problemet här ligger i att det blir i stort sätt omöjligt att rapportera om något fenomen eller fördom utan att bidra till att reproducera den (Brune, 2000, s 38).

John Fiske uttrycker det hela än tydligare i sin bok *Media Matters* där han skriver ”We can no longer think of the media as providing secondary representations of reality; they affect and produce the reality that they mediate” (Fiske, 1994, s xv).

Det är därför ett stort och problematiskt ansvar som läggs på aktörer i maktpositioner idag. Om allmänheten uppfattar att dessa aktörers bild inte ”säger som det är” så riskerar även detta att spä på de fördomar som redan finns. Detta genom uppfattningen att fördomarna stämmer men att aktörerna inte vågar tala om dem. Om aktörerna å andra sidan rapporterar om händelser som förstärker fördomarna så tas detta som ett bevis för att gruppen är sådan som helhet. Ett exempel på denna problematik är om medierna bör rapportera om etnisk bakgrund på förövaren i samband med brott. Vi har här att göra med den form av ”ocular

reasoning” som beskrivits tidigare i uppsatsen (Galasinska & Galasinski, 2003, s 851 & Brune, 2000, s 39).

Det är alltså enligt Brune svårt att säga vem som från början ligger bakom skapandet av en stereotyp bild av de uppfattade ”andra”. Gemensamt för det stora flertalet av dessa bilder av gruppen invandrare som ”de andra” är dock att majoritetens etnocentrism och eurocentrism lyser igenom. Med detta menar Brune att ”den egna kulturen är måttstock vid beskrivningen och bedömningen av andra” (Brune, 2000, s 7, 22-26, 37).

Ojämlikheterna i maktförhållandet mellan olika grupper och upprättandet av en fiendebild ger självklart även upphov till stora svårigheter med integration mellan dessa olika grupper i samhället. Detta beror, enligt Nira Yuval-Davis, till stor del på att individer som tillhör en viss grupp ses som en homogen enhet och det är lättare att skapa sig en fiendebild av en hel grupp än en som grundar sig på ett fåtal individer. Fiendebilder blir på detta sätt den mest extrema formen av skillnader i maktförhållandet mellan majoritets- och minoritetsgrupper i samhället (Yuval-Davis, 1997, s 43, 53).

Som vi sett tidigare i denna uppsats så kan uppkomsten av en fiendebild i ett samhälle ha många olika förklaringar. Gemensamt för dem är dock att när de en gång uppstått så tenderar de att ta fokus från andra frågor i den samtida debatten. Stereotypisering och upprättandet av en fiendebild av ”de andra” används många gånger för att förminska och avhumanisera ”dem” för att därigenom göra det lättare att exploatera denna grupp. Stereotypisering och upprättandet av en fiendebild blir på detta sätt ett maktredskap som används för att styra den sociopolitiska och ekonomiska agendan. Makten över fiendebildsdiskursen kan på så vis styra bort fokus i debatten från andra känsliga frågor, om än dock bara tillfälligt, på både nationell och lokal nivå (Bond mfl., 2003, s 371-374, Fiske, 1994, s 107 & Karim, 1997, s 166-167).

Nästa kapitel handlar om just denna ”sammansmältning” av det nationella, det globala och det lokala. Dessa teorier brukar benämna fenomenet som globalisering.

2.5 Glokalisering

Roland Robertson uppmärksammar i sin bok *Globalization: Social Theory and Global Culture* ett fenomen som vid första anblick ter sig som en paradox, nämligen ett samhälle som blir både mer öppet och slutet på samma gång (Robertson, 1992, s 173). Människor i dagens samhälle befinner sig mitt uppe i en tid av fler och snabbare kommunikationer mellan individer och samhällen och en ökad öppen marknad mellan länder ifråga om både pengar, tjänster och arbetskraft. Kort och gott, människor lever i dag i ett alltmer globaliserat samhälle. Detta globaliserade samhälle ser många som ett hot mot den egna identiteten som ofta grundas i en känsla av tillhörighet till en nation och ett samhälle. Individerna i det globaliserade samhället känner sig många gånger rotlösa och vilsna i det allt snabbare tempot. Därför tenderar individer att söka

efter identitetsskapande attribut på "hemmaplan", d.v.s. i det egna kvarteret eller i det egna lokala samhället. Det är detta fenomen av samtida ökad globalisering och lokalisering som Robertson benämner glocalisering (glocalisation) (Robertson, 1992, s 174, 181, Giulianotti & Robertson, 2006, s 172-173, Jmf. även Ritzer, 2003, s 207-208).

I detta sökande efter identitet i det lokala samhället får stereotypa bilder återigen en betydande funktion. Individer ser det lokala samhällets "vi-gemenskap" som sin värdegrund i möten med den globaliserade världen. Upplevda hot mot denna "vi-gemenskap" i form av inflytande utifrån, d.v.s. "de andra", ses därför som något negativt och kanske till och med fientligt (Czarniawska, 2002, s 12-14 & Giulianotti & Robertson, 2006, s 171).

Även Tyler talar om det upplevda behovet av lokal tillhörighet i en global värld. Behovet går tydligt att finna hos hennes respondenter i uttalanden som: "(we) need to get back to our roots and find the rural life, the idyll" (Tyler, 2003, s 398). Tylers intervjuperson uppvisar i detta uttalande just känslan av rotlöshet. Idyllen och idealsamhället finns därute någonstans i återgången till våra rötter och det är mot detta mål som det lokala samhället bör sträva. Behovet av en återgång till sina rötter upplevs samtidigt omöjliggöra välkomnande av nya influenser från "de andra" i detta samhälle.

Det lokala, regionala synsättet går även att finna hos Bond m.fl. i artikeln *National identity and economic development*. Författarna beskriver i denna artikel hur regional och lokal identitet många gånger ses som viktigare än den nationella identiteten, inte minst ur ett lokalekonomiskt perspektiv. Innevånarna i lokalsamhället upprätthåller, många gånger omedvetet, sin särart och gemenskap genom sina lokala, banala handlingar för att marknadsföra och profilera sig jämförelsevis mot andra lokalsamhällen inom en och samma nation. (Bond m.fl., 2003)

Jag anser därför att det intressanta i detta inte bara, som i Billig, rör sig om en banal nationalism utan även, och kanske främst, om en "banal lokalism" (Se Petersson, 2006, s 5). Vilka är egentligen dessa små, banala handlingar som definierar och reproducerar det lokala samhället? Detta är en del av det forskningsproblem som jag ställer mot min empiri, men först en historisk bakgrund till det konkreta fallet.

3 Bakgrund

Laxå kommun är belägen i Örebro län på gränsen mellan Närke och Västergötland. Centralorten Laxå såväl som omkringliggande samhällen uppstod som brukssamhällen under 1600- och 1700-talet (<http://www.laxa.se>). Denna bruksortsstruktur med en dominant arbetsgivare på orten har sedan dominerat Laxå kommuns företagsliv till långt in på 1900-talet och präglar samhället än idag.

Befolkningstoppen nåddes under 1970-talet med drygt 9 500 kommuninnevånare och har sedan dess dalat till de drygt 6 000 som bor i Laxå kommun idag. Cirka 3 500 av dessa bor i Laxå tätort (Se bilaga 2).

Bruksortssamhället avspeglas även i det politiska livet i kommunen som i alla tider dominerats av Socialdemokraterna. Kommunstyrelsens ordförande har t.ex. genom alla år, helt utan undantag, varit en socialdemokrat. Kommunen styrs sedan 2002 av en koalition bestående av Socialdemokraterna (43,6 %) och Vänsterpartiet (20,3 %) (GS samt se bilaga 2).

Statens invandrarverks (nuvarande Migrationsverkets) verksamhet i Laxå startade i april 1986 i och med etablerandet av en asylförläggning på orten. Inför etablerandet anordnades informationsmöten för kommuninnevånarna av Statens invandrarverk och Laxå kommun. Den allmänt rådande stämningen uppfattades av alla inblandade som positiv. Nya arbetstillfällen skulle komma att skapas och kommunens tomma lägenheter skulle äntligen få hyresgäster (Se kap. 4.1).

Inledningsvis bodde 200-300 asylsökande i förläggningens lägenheter. Majoriteten kom till en början främst från Iran. I början av 1990-talet ökade beläggningen på förläggningen i och med Balkankriget. Antalet asylsökande i kommunen ökade då till drygt 700, främst placerade i Laxå. Migrationsverket i Laxå hade under denna tid 33 stycken anställda. Både antalet asylsökande och anställda bestod under större delen av 1990-talet (TF).

I slutet av 1990-talet och fortsatt in i 2000-talet minskade antalet asylsökande i Laxå till drygt 500-600. Samtidigt genomfördes en omorganisation av Migrationsverket centralt. Detta medförde stora förändringar även lokalt för asylförläggningen i Laxå. I slutet av 1990-talet hade personalstyrkan gått från 33 heltidsanställda till 17. I samband med omorganisationen skedde även en omsvängning av Migrationsverkets centrala policy för asylverksamheten. Tidigare hade det uttalade målet varit omsorg och omhändertagande av de asylsökande. Denna policy ändrades nu till att istället främst rikta in sig på sysselsättning och självständighet för de asylsökande. Migrationsverkets verksamhet skulle inte längre existera parallellt med övrig verksamhet i kommunerna utan istället bygga på ett gemensamt utnyttjande av samhällets resurser. I Migrationsverkets dokumentation går denna process under benämningen normalisering, snarare än integrering (TF).

Från 2000-2004 var antalet asylsökande i Laxå kommun relativt konstant mellan 500 och 600. De största grupperna på asylförläggningen under denna period utgjordes av sökande från Östeuropa. Det är under denna tid som missnöjet mot asylförläggningen och de asylsökande börjar märkas mer öppet i kommunen. Detta missnöje når sin kulmen i början på 2004 i och med att en skrivelse skickas till Kommunstyrelsen från Laxå Köpmannaförening. I denna skrivelse beskriver föreningen att ”konsekvenserna av det stora antalet invandrare i kommunen har nått en helt oacceptabel nivå för Laxå’s butiker”. De kräver därför ”hårdare och snabbare åtgärder” av kommunen (Se Bilaga 3).

I samband med diskussioner om minskat bostadsbestånd för kommunens fastighetsbolag Laxåhem beslutas om rivning av ett flertal hyresfastigheter, däribland Migrationsverkets lokaler. Det definitiva uppsägningsbeslutet av Migrationsverkets hyreskontrakt i Laxå kom under hösten 2004 och sex månader senare var förläggningens lokaler tömda och redo för rivning.

4 Analys

Redan tidigt under mitt materialinsamlande stod det klart för mig att det finns en klar uppdelning av ”vi” och ”dem” i Laxå. Som tidigare sagts så behöver detta i sig inte innebära något problem. Uppdelningar av ”vi” och ”dem” existerar i alla samhällen, men vad säger uppdelningen i det konkreta fallet om det uppfattade ”vi-et”?

Här är det förmodligen på sin plats att påpeka att det är lätt att bli så fokuserad på att hitta en viss typ av svar att andra förklaringar faller bort. Mina frågor har redan från början varit formulerade så att jag särskilt valt att belysa vissa områden. Jag är medveten om detta och gör på intet sätt några anspråk på att bilden som uppmålas här är den enda rätta, men det är så jag har uppfattat och tolkat de svar jag fått i mina intervjuer samt genom min textanalys.

4.1 Asylförläggningen öppnas

Inledningsvis och mycket långt in på 1990-talet innebar uppdelningen av ”vi” och ”dem” inga upplevda problem enligt de intervjuade. Kommunalpolitikerna inriktade sig inför etablerandet av asylförläggningen på att föra fram de positiva sidor som nyetableringen skulle föra med sig. Detta är även tydligt på deras kommentarer om denna period idag. ”Det var ju bara positivt i cirka 15 år. Den (asylförläggningen) var välskött, hade mycket resurser och de blev ju en tillgång till samhället med jobb, för handlarna och lägenheter som blev uthyrda” (IP 3). Andra kommunalpolitiker är också inne på samma resonemang med uttalanden som: ”de togs emot med öppna armar och det fanns ingen stämning av att här vill vi inte ha dem inte, inget sånt uppfattade jag det som” (IP 4).

”De”, de asylsökande, sågs alltså inledningsvis främst som en resurs för kommunen och välkomnades med öppna armar av kommuninnevånarna. Det intressanta här är bara att det egentligen inte är de asylsökande själva som är själva resursen utan snarare så att ”de” för med sig att ”vi” får fler arbetstillfällen och högre inkomster. Öppenheten hos kommuninnevånarna förs här även tydligt fram som ett bevis för att inga invändningar eller fördomar fanns.

Det verkar dock ha funnits en stereotyp bild om vilka dessa ”de andra” var redan innan de första asylsökande kommit till orten och en viss oro inför detta går att märka i uttalanden som: ”från en början var det nog en viss nyfikenhet, men vissa människor var väl lite skeptiska hur det skulle komma att bli när vi fick in folk med andra religiösa aspekter än vad vi vanliga kristna var vana vid” (IP 6).

Här är majoritetens tolkningsföretråde tydligt. ”De” skulle alltså föra med sig andra värderingar och normer om samhället än vad den uppfattade majoritetsgruppen ”vanliga kristna” har och detta ansågs kunna bli problematiskt.

Dessa onda föraningar och stereotypa bild av ”de andra” verkar sedan ha reviderats något när den första gruppen asylsökande kommit på plats. Nyfikenheten över denna nya grupp i samhället gjorde, enligt de intervjuade, att laxåbon i allmänhet tog kontakt med de asylsökande och fick då en något mer nyanserad bild av ”dem”. Detta blir inte minst tydligt genom uttalanden som: ”...fast många av den här första gruppen som kom hit var ju väldigt gästvänliga. Man fick intrycket av att de skapade väldigt mycket kontakter med svenskarna på orten. Vi kanske hade tur som fick den här gruppen med den här gästvänliga attityden” (IP 6).

Här talar den intervjuade om att den stereotypa, förutfattade, bilden av de asylsökande inte stämde överens med hur verkligheten blev på orten. Samtidigt tas inte detta empiriska exempel som ett bevis på att den stereotypa bilden var fel. Istället talar den intervjuade om att ”vi kanske hade tur som fick den här gruppen med den gästvänliga attityden”. Resonemanget blir alltså att ”de”, som i gruppen asylsökande i stort, är annorlunda från ”de”, som i gruppen asylsökande i Laxå. Den stereotypa bilden av de asylsökande som något annat än gästvänliga existerar alltså fortfarande. Detta, anser jag, blir därför ett klassiskt exempel på ”oracular reasoning”.

Asylförläggningens dåvarande chef Tolle Furegård tar under intervjun upp ytterligare ett exempel på ”oracular reasoning”. ”I början av flyktingmottagandet kommer jag ihåg speciellt en familj med klart uttalade rasistiska värderingar som talade om att de kommer aldrig vara välkomna här och så vidare... Sedan mötte jag honom senare på stan och frågade hur det gick med de asylsökande. Jo, det går så bra så... med Ahmed ja. Då hade man fått namn person identitet. Det är ingen grupp, det är inget främmande längre” (TF). Jag anser, i likhet med författarna Galasinska och Galasinski, att det är just detta som är det intressanta och motsägelsefulla med ”oracular reasoning”. Ahmed var alltså inte skrämmande eller annorlunda från oss, men det var ju bara just han. Gruppen som helhet var fortfarande något konstigt och skrämmande.

Trots denna inledande upplevda öppenhet och gästvänlighet så var inte heller denna tid helt utan upplevda komplikationer. En av de intervjuade talade om problemen med denna första grupp: ”det blev ju mycket problem för flickorna här i Laxå. Du vet de tjusade ju de här yngre flickorna... så det blev ju mycket för socialen den vägen också” (IP 1).

Problemet här bestod alltså i att medlemmar av den andra upplevda gruppen tog kontakt med ”vi-gruppen”, här representerad av ”flickorna här i Laxå”, och ”tjusade dem”. Detta uttalande stämmer väl in på det av Douglas tidigare presenterade ”the sex libel”. De asylsökande invandrarna uppvisar här en mer eller mindre okontrollerad sexualdrift som leder till problem för samhället och kommunen i form av kontakter med socialen.

Denna första tid med asylsökande i Laxå tycks ändå förlöpt utan några allvarliga komplikationer i samhället. Dåvarande chefen för flyktingförläggningen

talar till och med om denna tid som ”något av en smekmånad för kommunen” (TF).

Uppdelningen av ”vi” och ”dem” var ändå även under denna tid mycket tydlig. Det märks inte minst i uttalanden som: ”...man kunde träffa folk på stan som sa jaha, hur många är ni däruppe nu? Och när man svarade 500 eller så, så fick man svaret var är de någonstans? De såg dem inte alltså” (TF).

Just detta språkbruk av att benämna asylförläggningen som ”däruppe” är något som återkommer i samtliga av mina intervjuer. Det står för mig relativt klart att detta ”däruppe” mer syftar på en mental gräns än en faktiskt fysisk sådan. En av de intervjuade uttryckte denna uppdelning som: ”de bodde ju däruppe i det här området i Saltängen. Du var inte hopblandad med dem. Du har ju Von Boijgatan t.ex. där mycket svenskar bor, så det blev inte den här riktiga hopblandningen” (IP 2). Medlemmarna av ”vi-gruppen” distanserar sig på detta sätt från den andra upplevda gruppen och att inte märka av dem blir därigenom något som uppfattas positivt. Inga tecken ges heller på att denna uteblivna ”hopblandning” skulle vara något negativt. ”De” har inte blivit en del av ”vi-gruppen” och samhället.

I början och mitten av 1990-talet kom sedan nya grupper av asylsökande och samtidigt med detta går det att ana att tonen mot dessa ”de andra” ändras något. En intervjuad beskrev det som: ”de från Iran var ju väldigt gästvänliga och bjussade på sig själva. Sen kom det ju in andra grupper med en annan moral än den vi har och då uppstod problemet” (IP 6).

4.2 Nya grupper anländer

Flera av de intervjuade talar om perioden i början och mitten av 1990-talet som en brytpunkt i historien om ”laxåbornas” inställning till asylförläggningen. Den första gruppen asylsökande, främst bestående av män från mellanöstern, försvann och nya grupper tillkom. I och med dessa nya grupper så tog också den negativa stereotypa bilden och fördomarna fart igen. Detta blir tydligt i uttalanden som ”...sen kom det ju andra grupper i början, mitten på 90-talet. Då började de första färgade dyka upp och då blev det ju andra farhågor för att laxåbon som sådan kanske inte hade sett så mycket färgade människor” (IP 6).

Exakt vad de nya farhågorna bestod av fick jag aldrig något svar på från någon av de intervjuade. En del i förklaringen kan vara att det nu var tydligare än förut vilka som var ”vi” och vilka som var ”de”. Ett tydligt exempel på denna indelning av ”vi” och ”dem” får jag dock genom uttalandet: ”många laxåbor var ju inne på posten och skulle uträtta sina ärenden när... så att säga bidragsutbetalningen inträffade så var det ju kö... det var ju svart liksom ifrån kassorna och långt ut på själva centrumplan här va och vanliga människor kunde inte gå dit och göra sina uträkningar.” (IP 6)

Här dyker för första gången uttrycket ”vanliga människor” upp. Användandet av detta syftar helt klart på ”vi laxåbor” till skillnad från ”de asylsökande”. Uttalandet om att ”det var ju svart liksom i kön” visar också tydligt på denna uppdelning av ”vi” och ”dem” och påståendet ses som en självklarhet.

Intervjupersonen fortsätter att beskriva händelsen med att ”de hade inte begreppet för vad som gällde för att stå i en kö, utan de gick förbi hela kön och gick fram till kassören och sa nu ska jag ha ut mina pengar! Deras sätt att se på moral kanske inte var samma som svenskens, eller svenskens kanske är fel att säga, men laxåbon” (IP 6).

Det blir här tydligt hur en eller ett fåtal incidenter och individer får stå som exempel för hur hela den upplevda andra gruppen är, d.v.s. att en negativ stereotyp bild av ”de andra” har skapats. Den nya gruppen upplevs alltså som mer hotfull och annorlunda än de tidigare. Just denna syn på att de nya grupperna hade en helt annan moral än ”laxåbons” är något som återkommer i flera intervjuer. På frågan vad denna upplevda hotande och annorlunda moral kan tänkas bero på svarar en av de intervjuade: ”det är nog religion tror jag. De som är muslimer har svårare för att passa in än de som kommer från kristna förhållanden” (IP 2).

Det nya upplevda hotet kom alltså som så många gånger tidigare i historien från den muslimska världen. Denna etnocentrism där andras religion och kultur upplevs som något främmande och skrämmande går att finna hos många av de författare som beskrivits tidigare i uppsatsen och verkar återfinnas överallt i västvärlden. I Tyler och Riggins t.ex. beskrivs hur människor i olika samhällen i västvärlden ser på dessa ”de andra” som opålitliga, irrationella och att de inte vill anpassa sig till ”vårt” samhälle. Så verkar tongångarna ha gått även i Laxå.

Under denna tid avlöste olika grupper asylsökande varandra i relativt snabb takt och kanske är det del i förklaringen till den hårdnande tonen mot asylförläggningen. Medlemmarna av den upplevda ”vi-gruppen” hann helt enkelt inte skapa sig en personlig bild av enskilda medlemmar av ”dem” och den negativa stereotypen bestod därigenom. Det är även i samband med dessa ständigt nya grupper som uttalanden om den ökande brottsligheten dyker upp.

4.3 Brottslighet

Svaren från de intervjuade skiljer sig åt på många punkter, men en central punkt som samtliga återkommer till är den ökade brottsligheten i samhället. I många fall kopplas denna även direkt eller indirekt till ”dem”, de asylsökande. De intervjuade har en stark känsla av att detta var den allmänt rådande uppfattningen bland allmänheten. De intervjuade kan dock inte uppvisa några direkta belegg som stödjer denna uppfattning om att en majoritet av brotten skulle ha begåtts av ”dem”.

Ett uttalande som tydligt belyser detta är: ”...det är helt fel av mig det jag ämnar säga, jag har ju inga belegg för det, men jag tror att i samband med det där (att de färgade kom till Laxå) så ökade snatterierna i butikerna” (IP 6). Här uttrycker den intervjuade stor skepsis till det han själv påstår, men likafullt så säger han det. ”De”, de asylsökande, har alltså kommit att bli synonyma med snatteri.

Ytterligare ett exempel ges i en annan intervju: ”det var några här ifrån förläggningen som åkte runt och slangade bensin... det vet jag... eller vet och vet,

det gör jag väl kanske inte” (IP 2). Återigen framställer intervjupersonen här sin sak som fakta, men tvingas sedan att revidera sin bild. Denna ändring av bilden sker kanske för att intervjupersonen kommer på i vilket sammanhang han pratar. Denna form av negativ stereotyp återkommer i flera intervjuer. I många av dem hävdar dock de intervjuade att de mottagit denna information som rykten och inget annat och att det inte påverkat deras syn på förläggningen. Exempelen på dessa rykten är många och tonen i dem sammanfattas väl av en intervjuperson som: ”det är för djävligt vad de där stjal, de gick ju bara in i affärerna och tog på sig en kappa och gick ut och låtsades som ingenting” (IP 1).

Vid denna tidpunkt i slutet av 1990-talet börjar även rykten av en annan karaktär att dyka upp. ”Det gick ju en hel del rykten, men det mesta var väl ändå just rykten... om att de grillade inomhus, man duschade så det blev stopp i avloppet, man gick till och med så långt så man påstod att de slog upp väggar i mellan lägenheterna, men det fanns det ju ingen grund för. Man bröt upp parkettgolv och sådär, men det skulle jag ha vetat om det hänt” (IP 2). Samtliga genomförda intervjuer har innehållit liknande kommentarer angående ryktesspridning. Intervjupersonerna är alla noga med att påpeka sitt avståndstagande från sådana påståenden och så är säkert också fallet. Det måste trots detta vara näst intill omöjligt för en kommunalpolitiker att ta ”de andras” sida i en sådan debatt. Detta eftersom personen ifråga då skulle kunna ifrågasättas som en lämplig representant för det upplevda ”vi-et” som han eller hon valts till.

Jag återkommer här till Bruness resonemang om det stora och problematiska ansvaret som läggs på aktörer i maktpositioner idag. Om allmänheten uppfattar att dessa aktörers bild inte ”säger som det är” så riskerar även detta att spä på de fördomar som redan finns. Slutligen är kommunalpolitikerna inte heller mer än människor och jag tror därför att även de till slut påverkas av dessa rykten från allmänheten. Mer om detta senare.

Dessa upplevda spänningar mellan ”vi” och ”dem” handlar ändå fortfarande endast om något som går att uppfatta som kulturella skillnader snarare än ett hot mot ”oss”. Inte heller under denna tid skedde några allvarliga incidenter mellan ”laxåbor” och ”asylsökande”. Nästa kapitel försöker ge ytterligare en del till förklaringen om varför inte detta skedde.

4.4 ”Laxåandan”

I slutet av 1990-talet och början av 2000-talet hade alltså inställningen till asylförläggningen på orten börjat svänga och mer negativa tongångar började höras. Det är dock enligt min mening alltför starkt att ännu beskriva denna stämning som att en fiendebild skapats. Detta eftersom inga egentliga incidenter mellan de olika upplevda grupperna inträffade under denna tid och ”de andra” sågs inte heller som ett direkt hot mot ”vi-et”. Detta hade annars varit ganska troligt att anta. En av de intervjuade uttrycker det hela som: ”det var en anläggning som borde ha varit utsatt för både det ena och det andra, men det har aldrig skett” (IP 3). Den egna ”vi-gruppen” ses därigenom som något bättre än

andra liknande grupper i det svenska samhället. Detta är helt i linje med teorierna om att alltid framställa den egna gruppen i så positiv dager som möjligt samtidigt som andra grupper i samhället misstros. I detta fall torde denna andra grupp bestå av andra liknande svenska samhällen.

Jag frågade därför de berörda parterna om de ansåg att det fanns/funnits något sådant som en "laxåanda" i samhället och vad den i så fall bestod av. Svaren på denna fråga varierade mycket mellan de intervjuade, men en inledande intressant skillnad som framkom var frågan om de själva kände sig som riktiga laxåbor. Samtliga intervjuade har bott i Laxå under en lång period. Den intervjuade som bott i Laxå kortast tid har bott där i inte mindre än 21 år. Samtidigt kände ingen av dessa "inflyttade" sig som en riktig laxåbo. "Man blir aldrig en riktig laxåbo om man inte är infödd" (TF) är ett sådant citat som framkom hos denna grupp.

Uppdelningen av "vi-et" i underkategorier blir här tydligt. Vi har här alltså en situation där inte ens de som bott i kommunen i över 20 år känner sig som riktiga laxåbor. Ingen av dessa "inflyttade" anser heller att det finns något sådant som en "laxåanda" samtidigt som de tror att andra kommer att säga att en sådan finns. "Jag tror inte att det finns någon laxåanda, det är inte alls omöjligt att andra har ett annat svar, men jag är ju inflyttad" (IP 3) är ett exempel på ett sådant svar.

Så är också fallet. Bland dem som bott hela sina liv i Laxå kommun verkar det finnas en starkare tro på en form av "laxåanda". Dessa personer hävdar att: "vi är nog ganska öppna för annat, det tror jag, man var väldigt öppen för andra människor" (IP 5). Liknande svar får jag även från andra: "vi i Laxå har varit väldigt öppna och hälsat alla människor som kommit hit och placerar sig här och lyckas få ett jobb, väldigt välkomna i Laxå. Vi har ju en stor grupp med jugoslaver som kom hit på 40-50-talet... och många är ju väldigt, väldigt etablerade och har haft svenskar som arbetskamrater här under 50-60 år. Sen kom ju finländarna som var väldigt många som kom in här och jobbade i det här området, så vi har ju en rätt stor finsk koloni som finns här" (IP 6).

Samtidigt som den intervjuade vill visa på "laxåbornas" öppenhet inför nya grupper så hänvisar intervjupersonen fortfarande till personer med finsk bakgrund i Laxå som en "finsk koloni". Detta efter att denna grupp har bott i Laxå i mer än 40 år. En av de inflyttade försöker tillslut beskriva "laxåandan" som: "man bryr sig nog inte så mycket. Det tror jag är det närmsta man kan komma. Jag tror att man lite grann sköter sig själv. Så känner jag som inflyttad själv, en indifferens mot människor med utländsk bakgrund - de finns men ja, snarare indifferens än tolerans" (IP 2).

Flera av de intervjuade säger sig även uppfatta denna avsaknad av en "laxåanda" som något negativt och att det är synd att en sådan inte verkar existera. "De andra" verkar i intervjuerna vara en tydligt definierad grupp, men de intervjuade är fortfarande inte helt överens om vilka "vi" är. Ett måhända cyniskt sätt att se på situationen är att en sådan "laxåanda" kanske ändå uppstod när förläggningen alltmer började upplevas som en belastning och ett "vi mot dem" utkristalliserade sig. Det är om detta som nästa kapitel handlar om.

4.5 En fiendebild skapas

I början av 2000-talet dök det åter upp nya grupper av asylsökande i Laxå. I samband med detta ökade bevisligen även antalet snatterier som rapporterades från butikerna i samhället (BRÅ, 060403). De nya grupperna asylsökande fick då genast skulden för detta och samhällsklimatet upplevdes hårdna ytterligare. Tillslut nåddes den punkt då det till och med går att tala om att ”de” upplevdes som ett hot mot ”oss”. En fiendebild hade skapats. Helt plötsligt rörde det sig om mer än de enskilda snatterierna. Detta var något som upplevdes som tydligt från Migrationsverkets sida. Som exempel på detta svarar Furegård: ”om det blev problem någonstans så var det naturligtvis så att det var de på förläggningen som misstänktes först. Man brände bl.a. ned Laxå IF:s läktare och ingen visste ju vem det var men alla visste ändå...” (TF). ”De” fick alltså bli syndabockar för denna och liknande händelser i samhället under denna period.

Det upplevda hotet kom även till politikernas kännedom och beskrivs av en av de intervjuade som: ”de sista åren var särskilt de äldre lite sådär halvrädda för att gå ut på kvällarna och det var Migrationsverket man var rädda för, alltså det är så mycket okända människor, de är mörka och så vidare” (IP 3). ”De” var på väg att bli ett hot mot ”oss”.

En incident under denna tid som många av de intervjuade refererar till var när personalen på den lokala Ica-butiken omhändertagit en snattare som då hotade dem med kniv. ”De” hade då blivit ett direkt hot mot ”vi-gruppen”, det hade gått för långt. Denna händelse beskrevs snart som: ”när de väl snattade och togs fast så blev det bråk och det blev slagsmål och det blev hot med kniv, man tillkallade polisen, det blev så mycket av det här” (IP 4).

Ytterligare en av de intervjuade beskriver det hela som: ”man slogs mot föreståndare och personal, man vägrade att stanna kvar och vänta på polis, man var mer aggressiv och sånt där” (IP 6). Jag tror att alla kan förstå att dessa incidenter upplevdes som mycket skrämmande och hotfulla. Det intressanta här är att beteendet hos ett fåtal individer vid ett fåtal incidenter nu verkar gälla generellt för ”de andra”. ”De” uppför sig alltmer aggressivt och har blivit ett hot mot ”oss” och fiendebilden förstärks ytterligare.

De lokala handlarna ansåg att måttet var rågat och det gick så långt att samma Ica-butik slutligen anställde väktare för att få ordning på situationen. Detta var något som självklart även politikerna reagerade på. ”Är det meningen att man ska behöva ha en vakt i affären när jag ska handla? Det känns inte bra för någon.... Så det är ju någonting som ingen av oss egentligen vill ha. Det var en hel del heta känslor då” (IP 5).

Det är samtidigt med uppkomsten av denna fiende- och syndabocksbild som krav på förändringar av asylförläggningen börjar dyka upp. Fiendegruppen verkar i detta fall ha upplevts som relativt svag och kraven kommer i from av en konfrontation: ”de” hade blivit för många och måste bli färre eller helt försvinna från samhället. ”Man hörde det här väldigt mycket, de är så många, de stjal i våra

trädgårdar, de pallar äpplen och det var ju faktiskt så att de blev nästan 10 % av befolkningen” (IP 3). Samma resonemang går igen i samtliga intervjuer: ”det blev mer, så att säga, asylsökande på förläggningen däruppe än laxåbor, ja, nästan, och det skapade problem. Vi orkar inte ta emot så många. Det är inte meningen att vi laxåkommunbor ska orka bära 650 till” (IP 1). Här blir det tydligt att asylförläggningen upplevdes ha blivit en belastning för kommunen även ekonomiskt. ”De” är för många, ”vi” orkar inte längre och ”de” är orsaken till kommunens dåliga ekonomi hördes från alltför håll.

Just denna samlade känsla av en fiendebild och att ”de” har blivit syndabockar för allt dåligt i kommunen beskrivs väldigt tydligt i en insändare i Nerikes Allehanda (NA) den 27 oktober 2004. I denna insändare med rubriken ”Laxå tål inte fler skattehöjningar” ger signaturen ”skattebetalare i Laxå” en rad förslag på åtgärder för att minska kommunens kostnader. Den enskilt största ekonomiska vinsten skulle, enligt insändaren, uppnås genom att: ”flytta flyktingmottagningen till en annan kommun. Många tycker att vi ställt upp tillräckligt...”. Känslan av ”vi” och ”dem” är här helt självklar precis som identifierandet av ”dem” som en syndabock. ”Vi-gruppen” framställs i positiva ordalag genom beskrivningen av känslan att ”vi” har ställt upp i alla dessa år, nu är det någon annans tur.

Författaren fortsätter med att säga: ”att åtgärden tveklöst skulle ha en positiv effekt på kommunens kostnader torde alla vara helt ense om” (NA 041027). Kommunens och i detta fall ”våra” problem skulle alltså försvinna vid en nedläggning av flyktingförläggningen. Den uppfattade ”vi-gemenskapen” ses här, precis som tidigare beskrivits av Billig, som något helt självklart. Författaren skriver att alla torde ”vara helt ense” om de ekonomiska vinsterna med en nedläggning utan att några belägg för påståendet framförs. Just denna syn där ett påstående blivit till ett i det närmaste obestritt faktum är, som vi tidigare sett, ett tydligt tecken på att en syndabocksbild skapats.

Samtidigt började rykten nu florerat fritt om diverse olika händelser som skulle utspela sig på asylförläggningen ”däruppe”. ”Det ryktades om att det såldes både sprit och narkotika i de här kretsarna och att det var bara att åka upp och köpa, men jag tror ju inte att det låg så mycket sanning i det där, det är ju bara rykten. De som vet någonting om det där de vågar oftast inte säga någonting” (IP 6). Just den sista meningen här skulle kunna vara ett tecken på att de intervjuade, som tidigare helt tagit avstånd från liknande påståenden, nu börjar antyda att det måste ligga någon sanning bakom vissa av dessa rykten. Samtidigt upplever intervjupersonerna att medierna börjar rapportera alltmer om den rådande situationen.

4.6 Massmedierna

De flesta av de intervjuade verkar nu vara överens om att asylförläggningen blivit en belastning för samhället. Många av dem hänvisar även mer till vad andra och framförallt medierna, främst i form av lokaltidningen Nerikes Allehanda, skrev om Laxå. En intervjuad minns det som: ”det tidningarna skrev om då, misshandel

i Laxå, knivslagsmål i Laxå och läste man de där notiserna då kunde man kanske få uppfattningen att det var väldigt farligt att bo här” (IP 5). Den intervjuade fortsätter med att säga: ”de här sakerna var ju egentligen små incidenter, men läser du om det i Nerikes Allehanda här att det har hänt ... folk som bor här reagerar ju på det. Så det blev en hel del stämningar emot flyktingar generellt här” (IP 5). Av detta och andra liknande uttalanden är det lätt att få intrycket att intervjupersonerna tycker att NA har förstorat problemen som existerade på orten och på så sätt varit drivande i skapandet av en fiendebild.

Under det år som jag valt att studera NA förekommer artiklar och insändare om asylförläggningen relativt regelbundet. Gemensamt för samtliga artiklar och flertalet insändare är att de genomgående beskriver asylförläggningen och de asylsökande som något negativt. Detta i sig behöver inte innebära att denna upplevda grupp av ”de andra” framställs sämre än andra grupper. Många gånger ligger nyhetsvärdet i en artikel just i att något annorlunda och då många gånger negativt har inträffat. Det intressanta är att se om bilden skiljer sig åt i liknande situationer beroende på vem som anses vara förövaren.

I november 2004 rapporterar NA om två sådana närmast identiska fall. Den 27 november skriver NA om att polisen gripit ”en man i 25-årsåldern från flyktingförläggningen i Laxå”. Mannen verkade vara drogpåverkad och är nu misstänkt för ringa narkotikabrott (NA 041127). Två dagar senare skriver NA att polisen stoppat en bil med ”en 20-årig man som misstänks för ringa narkotikabrott” (NA 041129).

Skillnaden mellan dessa två artiklar är liten men uppenbar. I det första fallet får läsaren reda på att den misstänkte är en 25-årig man ”från flyktingförläggningen”. I nästa fall framgår det ej av artikeln var den 20-årige mannen är hemmahörande. Varför ansåg tidningen att det var viktigt för läsaren att i ena fallet få veta var den misstänkte var hemmahörande, men inte i det andra? En distinktion av ”vi” och ”dem” går här att utläsa och denna och liknande artiklar kan på så sätt ha bidragit till den negativa stereotypa bilden av ”dem”.

Ett annat liknande fall är två artiklar från sommaren och vintern 2004. Den 2 juni 2004 publicerar NA en artikel med rubriken ”Religionsbråk på flyktingförläggning”. I artikeln går att läsa om polisens ingripande vid ett bråk mellan fem män på asylförläggningen. Polisen förmodar att bråket startade med ”en diskussion om religion” (NA 040602). I december samma år rapporterar NA om en liknande händelse. Den här gången är rubriken ”Man slogs och hotades”. I denna artikel beskrivs om ett bråk i en ej angiven lägenhet i Laxå. En man ska där ha hotat och slagit tre andra personer. Polisen säger sig veta vem mannen är och att denne ska tas in till förhör (NA 041204). I fallet med asylförläggningen skrivs alltså platsen för incidenten ut samt att bråket handlade om religion. Platsen och orsaken till den andra incidenten får läsaren dock aldrig reda på. Även här är den negativa stereotypa bilden tydlig. ”De” ses återigen som opålitliga, irrationella och till och med våldsbenägna p.g.a. sin religion.

Denna bild av de asylsökande bekräftas av flertalet av de intervjuade: ”kommunen, handeln och befolkningen kände att nu fick det vara nog. Vi möttes ju av reaktioner i butikerna dagligen där folk kom in och sa att nu går det väl för långt och mycket av vad folk visste, det var nog det de läste i tidningen också” (IP

6). Tidningsnotiserna om problemen i Laxå tycks alltså ha kommit in relativt sent i utvecklingen, men uttalanden som dessa och fler med dem tyder på att medierna ytterligare underblåste en redan livlig debatt.

De intervjuade blev även oroadade för vad denna nyhetsrapportering gjorde för den externa bilden av Laxå. ”Jag tror att allmänt upplevde man sedan att förläggningen blev en belastning. Det var, det spreds allmänt en negativ syn på Laxå utifrån också, när man talade om Laxå så fick man aha men ni har en flyktingförläggning där eller hur? Jag kan inte säga vad som hände egentligen, men en sorts trötthet” (IP 3). Den intervjuades uttalande kan tolkas som att en resignation började uppstå även bland politikerna där de upplevda fördelarna med förläggningen inte längre övervägde de upplevda nackdelarna. Ytterligare en intervjuad beskriver känslan som: ”vi fick en stämpel på oss utanför kommunen. När man kom till andra kommuner så var Laxå en förläggningssort och det var väldigt negativt. Där har ni ju bara flyktingar och det var en nackdel för oss i vissa sammanhang” (IP 5).

Som tidigare nämnts i teorikapitlet så är mediernas roll i dagens samhälle högst problematisk. Både Brune och Fiske talar om att medierna i de flesta fall uppfattar sin roll i samhällsdebatten som att försöka spegla den uppfattat allmänt rådande tonen i samhället snarare än att försöka skapa den samma. Problemet ligger i att det blir i stort sätt omöjligt att rapportera om något fenomen eller fördom utan att bidra till att reproducera den. Medierna kan på så vis sägas ha medverkat till att upprätthålla stämningen av ett ”vi” mot ”dem”, där ”de” kunde tillskrivas i stort sätt alla problem i samhället. Jag tror inte att detta på något sätt varit mediernas mening. Medierna rapporterade nog bara det de upplevde, men mycket av dessa händelser torde ha kommit dem till kännedom genom just rykten på orten. Valet att publicera platsen och härkomsten av personer i artiklar angående asylförläggningen men inte i andra liknande fall bidrog också säkerligen till den rådande stämningen och fiendebilden av ”dem”. På så sätt blev därför även medierna påverkade och påverkade även själva det allmänt rådande läget som de som journalister var satta att rapportera om.

4.7 Nedläggningsbeslutet

Den rådande känslan av ”vi” mot ”dem” nådde enligt många sin kulmen i och med Laxå Köpmannaförenings brev till kommunen. I detta skriver Köpmannaföreningen att ”konsekvenserna av det stora antalet invandrare i kommunen har nått en helt oacceptabel nivå för Laxå’s butiker”. De kräver därför ”hårdare och snabbare åtgärder” av kommunen (Se Bilaga 3). Skrivelsen är tagen enhälligt av samtliga köpmän i Laxå. Deras bild av situationen var att kommunen länge hade haft samma idéer som de, men att denna innebar att de ”fick en klapp i ryggen”. Köpmännen upplevde att: ”vi var tvungna att göra nåt för att försöka vända trenden. Vända trenden och få hit fler laxåbor”.

Denna bild stämmer delvis överens med den bild som ges av en av kommunalpolitikerna: ”Jag blev så överraskad för det kom så plötsligt för mig att

vi tog upp det där i Kommunstyrelsen, att det fanns konstellationer som helt ville få bort dem härifrån... jag blev helt ställd alltså... och jag tror att mycket av det berodde på just den här (skrivelsen)" (IP 2).

Andra kommunalpolitiker har en lite annan syn på det inträffade. De stannar istället vid att säga att: "köpmännen är ju också innevånare här och också beroende av att folk handlar. De ville gärna att de skulle finnas kvar, men gör någonting åt problemen" (IP 5).

Kommunalpolitiker kände att de var tvungna att göra någonting åt situationen. Redan tidigare hade de kontaktat Migrationsverket med krav på att asylförläggningen skulle minska sitt antal platser i kommunen. Detta krav ställdes nu återigen. Migrationsverket ansåg dock att detta inte var möjligt eftersom en mindre förläggning skulle bli för dyr i drift. Detta var något som politikerna såg som ett stort problem och: "till slut så var vi väldigt oroliga för att nu kommer det snart vara någon som går dit och tänder eld eller gör någonting som inte någon av oss vill ha. Det var också del i anledningen att vi ville att man skulle försöka dra ned och ha en mindre förläggning som vi känner att vi kan ta ansvar för i kommunen. Så den inverkan hade ju de (allmänheten, medierna & köpmannaföreningen)" (IP 5).

Vem som i detta fall hade makt över diskursen är svårt att avgöra. Köpmannaföreningens skrivelse till kommunen och kommunens respons på detta innebar helt klart att deras åsikt vägde tungt. Detta tillsammans med de signaler kommunalpolitikerna upplevde sig få från både externa och interna krafter gjorde att de helt klart hade stor press på sig att agera.

Under denna tid hölls även diskussioner om vad Laxå kommuns fastighetsbolag, Laxåhem, skulle göra för att komma till rätta med sitt alltför stora bostadsbestånd och dåliga ekonomi. Ett avtal gjordes upp med statens bostadsnämnd om att Laxåhem skulle kompenseras ekonomiskt om de rev outnyttjade fastigheter. Många av det kommunala bostadsbolagets fastigheter var vid denna tid även i stort behov av reovering. Så var även fallet med fastigheterna där asylförläggningen var inrymd och ett nytt avtal skulle därför förhandlas fram med Migrationsverket.

Kommunalpolitikernas hållning i denna fråga var klar: "husen blev för dåliga, för dåligt sanitärt och vi fick inte pengar för att rusta dem. Vi kunde ha chansat men vi hade det ju dåligt ekonomiskt ändå" (IP 5). Läget uttrycks än tydligare av en annan kommunalpolitiker: "vi kunde inte stoppa in 1,5-2 miljoner på ett hus när vi tvingades riva även för den svenska befolkningen" (IP 4).

Kravet som ställdes på Migrationsverket blev därför att de antingen fick ta över fastigheterna eller skriva på ett långvarigt hyreskontrakt på de samma. Detta kunde Migrationsverket inte gå med på och avtalet mellan dem och Laxåhem avslutades därför i december 2004. Detta ledde i förlängningen till att asylförläggningen i Laxå tvingades lägga ned och ett halvår efter uppsägningen var asylförläggningen tom och redo för rivning (NA 041221).

4.8 Efter nedläggningen

Husen där asylförläggningen inrymdes är idag rivna och de asylsökande har flyttats vidare till nya kommuner. På frågan om vilka synpunkter de intervjuade fått efter nedläggningsbeslutet svarar de att: ”det har utbrett sig en form av lättnad i kommunen. Jag har i alla fall inte mött några andra stämningar. Reaktionerna från allmänheten som jag personligen har mött har varit mer, å vad skönt... Tonen hårdnade successivt upplevde jag” (IP 3).

Samtidigt upplever flera av dem att samhället blivit mer dött: ”jag kan ju tycka att Laxå har helt plötsligt blivit ganska tomt på folk egentligen. Det är inga som rör sig på gator och torg lägre på kvällarna. Den delen stod ju faktiskt förläggningen för” (IP 2).

En annan konsekvens av nedläggningen som kommunalpolitikerna upplevt är att ”det har väl blivit en del bekymmer för skolan. Intäkterna från Migrationsverket försvann och elevunderlaget försvann ganska kraftigt” (IP 3).

Självklart fanns det även en motreaktion till dessa fientliga stämningar i samhället och kraven på en nedläggning. En rad insändare skrevs både av Migrationsverkets personal och av allmänheten till stöd för asylförläggningens fortsatta existens. Dessa insändare med rubriker som ”fattigare kommun utan flyktingförläggning” och ”Laxå kommun borde skämmas!” är dock representerade i minoritet i NA och detta verkar även vara de intervjuades syn på situationen.

Slutligen frågar jag en av kommunalpolitikerna om han tror att laxåborna anser att asylförläggningens närvaro påverkat ”laxåandan” på något sätt. Han rycker på axlarna och svarar: ”de kom, de var här och de försvann och så fortsatte det som vanligt igen. De var en grupp människor som bodde däruppe och nu är de borta, då fortsätter vi med vårt” (IP 4).

5 Avslutande diskussion och sammanfattning

Jag tycker mig i denna uppsats ha visat på att det funnits en tydlig uppdelning av ”vi” och ”dem” i Laxå under de år som asylförläggningen fanns där. Innehållet i denna uppdelning har dock varierat över åren. Inledningsvis verkar asylförläggningen och de asylsökande, d.v.s. ”de andra” ha mottagits med relativt öppna armar. ”De” sågs som en tillgång för ”vi-et”, d.v.s. ”laxåborna” och personliga relationer upprättades mellan ”oss” och ”dem”. Dessa personliga relationer bidrog sedan till att slå hål på många av de fördomar som då fanns i form av negativa stereotypa bilder. Uppdelningen i ”vi” och ”dem” är dock tydlig även under denna tid, men inte övervägande negativ.

Med nya grupper asylsökande i samhället kom sedan nya fördomar och negativa stereotypa bilder. När dessa sedan inte genomskådades av ”vi-et” bland annat på grund av färre personliga kontakter med ”de andra” så lämnade detta utrymme för ett vidareutvecklande av den negativa stereotypa bilden. Denna övergick därigenom och p.g.a. ett fåtal incidenter till att bli den starkaste formen av en negativ stereotyp bild, nämligen en fiende- och syndabocksbild. Ett fåtal individer som förmodades komma från ”de andra” fick stå som bevis för att denna grupp var våldsam och aggressiv och därigenom ett direkt hot mot ”vi-gruppen”. På samma vis blev denna grupp även synonym med andra negativa aspekter i samhället, såsom kommunens svaga ekonomi.

Krav och påtryckningar kom då till kommunalpolitikerna från majoriteten i samhället i form av allmänheten, medierna och köpmännen på att kommunen måste agera. I och med fiendegruppens relativa svaghet och kommunens pressade läge så bestod detta handlande i en konfrontation i form av ”de” måste bli färre eller helt försvinna från orten. Migrationsverkets val i detta läge blev då att helt avsluta sin verksamhet på orten och asylförläggningen lades därigenom ned.

Detta är självklart en förenklad bild av den uppkomna situationen. Ingenting är någonsin helt svart eller vitt. Fler faktorer spelade helt säkert in i beslutet att lägga ned asylförläggningen i Laxå. Jag tycker dock att den här uppsatsen visar på att stereotypiseringen och uppdelningen av ett ”vi” och ett ”dem” spelade en central roll i denna fråga.

Det står även klart att asylförläggningen förde med sig att Laxå kommun ställdes inför nya situationer i olika sammanhang i samhället. Dessa upplevdes länge som något positivt, en känsla av att ”världen har kommit till Laxå”. I sämre ekonomiska tider verkar dessa händelser mer och mer uppfattats som problem till dess att en fullständig fiende- och syndabocksbild skapades. När en sådan sedan väl är etablerad är denna mycket svår att motbevisa. Händelser som bryter mot denna uppfattade bild av ”dem” tas som undantagen som bekräftar regeln.

Kommunens ekonomiska problem i samband med utflyttning från orten innebar sannolikt även att inga nya resurser kunde tillföras för att motverka denna negativa stereotypa bild även om detta varit önskvärt av kommunen.

Som jag tidigare skrivit i inledningen till uppsatsen så tycker jag mig under uppsatsskrivandets gång ha sett att historien om Laxå kommun och Migrationsverkets verksamhet på orten på många sätt även är historien om Sveriges asyl-, integration- och flyktingpolitik under de senaste 20 åren. Myndigheternas syn på de asylsökandes behov har stegvis gått från att ha varit inriktat på omsorg och omhändertagande av de asylsökande till att istället främst handla om sysselsättning och självständighet. Många av de intervjuade talar också om denna känsla av ett hårdare samhällsklimat idag än för 20 år sedan och att detta även visar sig i förändringen av asyl- och flyktingpolitiken.

För mig står det helt klart att asyl- och flyktingfrågan är ett stort och problematiskt område, inte bara i Sverige. Svaret på hur asyl- och flyktingfrågan ska hanteras på bästa sätt är även det stort och komplext och problematiken kommer att bestå länge än. Det är min förhoppning att denna uppsats ska kunna bidra som ett inlägg i debatten kring denna fråga. En viktig faktor i lösningen av denna fråga är behovet av ökad integration mellan alla olika grupper i samhället. ”De” kommer nämligen att fortsätta komma och att vara här, men ”de” kommer inte att försvinna. Det verkliga välfärdssamhället skapas först när ”vi” låter ”dem” bli en del av ”oss”.

6 Förslag till fortsatt forskning

Det finns redan idag mycket forskning som berör problematiken med ”vi” och ”dem” i samhället. Ett möjligt fortsatt studieområde skulle kunna vara att genomföra en liknande studie på en annan förläggningssort i Sverige eller varför inte i något annat västerländskt land. Med dessa studier som grund skulle sedan en komparativ studie mellan dessa olika konkreta exempel vara möjlig. Skillnader och likheter skulle därefter kunna lyftas fram för att lära av historien inför liknande etableringar i framtiden.

Ett annat möjligt forskningsområde skulle vara att se på detta eller liknande fall, men med utgångspunkt hos den upplevda ”andra” gruppen. Vilken skulle deras version av det inträffade ha varit? En sådan undersökning av detta konkreta fall försvåras dock av att asylförläggningen på orten redan lagts ned. De personer som bodde i Migrationsverkets lokaler i Laxå har omlokiserats till andra platser i landet och kan därför bli svåra att finna.

7 Litteraturlista

Billig, Michael, 1995. *Banal Nationalism*. London: Sage.

Bond, Ross, McCrone, David & Brown, Alice, 2003. *National identity and economic development: reiteration, recapture, reinterpretation and repudiation*. Nations and Nationalism, Vol. 9, Nr 3, s. 371-391.

Brune, Ylva, 2000. *Stereotyper i förvandling - Svensk nyhetsjournalistik om invandrare och flyktingar*. Stockholm: Norstedts tryckeri AB.

Czarniawska, Barbara, 2002. *A Tale of Three Cities – Or the Glocalization of City Management*. Oxford: Oxford University Press.

Douglas, Mary, 1992. *Risk and Blame – Essays in Cultural Theory*. London: Routledge

Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik & Wängnerud, Lena, 2003. *Metodpraktikan - Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Andra upplagan. Stockholm: Norstedts Juridik AB.

Fiske, John, 1994. *Media Matters – Everyday Culture and Political Change*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Fryklund, Björn, Peterson, Tomas, 1989. *'Vi mot dom' Det dubbla främlingskapet i Sjöbo*. Lund: Studentlitteratur.

Galasinska, Aleksandra & Galasinski, Dariusz, 2003. *Discursive strategies for coping with sensitive topics of the Other*. Journal of Ethnic and Migration Studies, Vol. 29, Nr 5, s. 849-863.

Giulianotti, Richard & Robertson, Roland, 2006. *Glocalization, Globalization and Migration*. International Sociology, Vol. 21, Nr 2, s. 171-198.

Houtum, Henk van, 2002. *Borders of Comfort: Spatial Economic Bordering Processes in and by the European Union*. Regional & Federal Studies, Vol. 12, Nr 4, s. 37-58.

Karim, Karim H., 1997. *The Historical Resilience of Primary Stereotypes: Core Images of the Muslim Other*. S. 153-182 i Riggins, Stephen H. (ed.), 1997. *The Language and Politics of Exclusion: Others in Discourse*. London: Sage.

- Lundquist, Lennart, 1993. *Det vetenskapliga studiet av politik*. Lund: Studentlitteratur.
- Petersson, Bo, 2001. *National Self-Images and Regional Identities in Russia*. Aldershot: Ashgate.
- Petersson, Bo, 2006. *Stories about Strangers: Swedish Media Constructions of Socio-Cultural Risk*. Lanham: University Press of America.
- Riggins, Stephen H., 1997. *The Rhetoric of Othering*. S. 1-30 i Riggins, Stephen H. (ed.), 1997. *The Language and Politics of Exclusions: Others in Discourse*. London: Sage.
- Ritzer, George, 2003. *Rethinking Globalization: Glocalization/Grobalization and Something/Nothing*. SAIS Review, Vol. 23, Nr 2, s. 189-200.
- Robertson, Roland, 1992. *Globalization: social theory and global culture*. London: Sage.
- Rosengren, Karl Erik, Arvidson, Peter, 2002. *Sociologisk metodik*. Malmö: Liber AB
- Stewart, Angus, 2001. *Theories of Power and Domination*. London: Sage.
- Tyler, Katharine, 2003. *The Racialised and Classed Constitution of English Village Life*. Ethnos, Vol. 68, Nr 3, s. 391-412.
- Wodak, Ruth, 1997. *Das Ausland and Anti-Semitic Discourse: The Discursive Construction of the Other*. S. 65-87 i Riggins, Stephen H. (ed.), 1997. *The Language and Politics of Exclusion: Others in Discourse*. London: Sage.
- Yuval-Davis, Nira, 1997. *Gender & Nation*. London: Sage.

Övrigt material

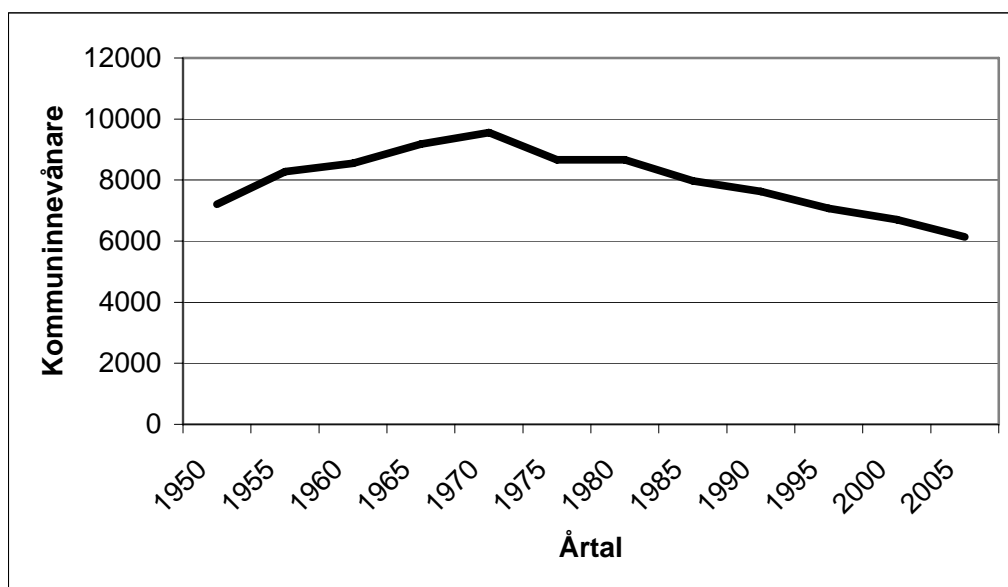
- Brottsförebyggande rådet (BRÅ), *Statistik över brott i Laxå kommun*. 060403.
- Kommunsekreterare Gertie Ström (GS). Telefonintervju i upplysnings syfte, 060504.
- Laxå kommuns hemsida. <http://www.laxa.se>. *Laxå kommun – Tivedskommunen*. 060403.
- Nerikes Allehanda (NA). Tidningsartiklar från lokalsidan Laxå/Lekeberg 040602, 041027, 041127, 041129, 041204 & 041221.

Genomförda intervjuer

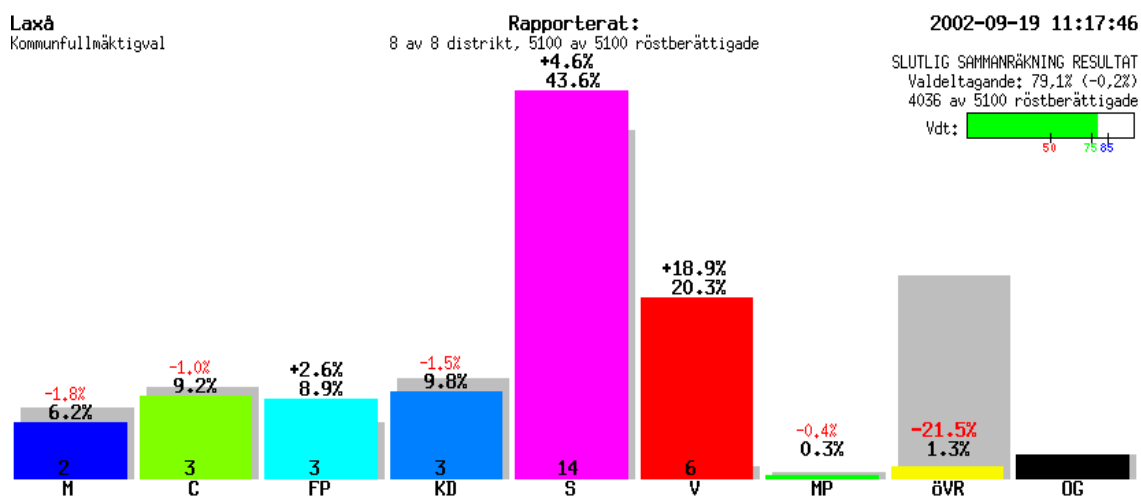
Intervjupersonerna och platsen för intervjuerna presenteras här i kronologisk ordning. Denna ordning stämmer ej överens med det slumpvis tilldelade nummer som varje intervjuperson fått (IP 1-6).

- Tolle Furegård, Platschef för asylförläggningen i Laxå 1990-2000, enhetschef för Migrationsverket i Örebro 2000-. Intervjun genomfördes i Migrationsverkets lokaler i Örebro den 19 april 2006.
- Sven-Erik Wind, Kommunstyrelseledamot för Folkpartiet, kommunalpolitiskt aktiv sedan 1968. Intervjun genomfördes i Folkpartiets lokal i Laxå den 19 april 2006.
- Klasse Vilgren, Kommunstyrelseledamot för Vänsterpartiet, kommunalpolitiskt aktiv sedan 1988. Intervjun genomfördes på kommunhuset i Laxå den 20 april 2006.
- Anna Eriksson, Kommunstyrelsens ordförande, Socialdemokraterna kommunalpolitiskt aktiv sedan 1993. Intervjun genomfördes på kommunhuset i Laxå den 21 april 2006.
- Bo Rudolfsson, Kommunstyrelseledamot för Kristdemokraterna, kommunalpolitiskt aktiv sedan 1991. Intervjun genomfördes på Kunskapens Hus i Laxå den 24 april 2006.
- Sune Karlsson, Kommunstyrelseledamot för Centerpartiet, kommunalpolitiskt aktiv sedan 1967. Intervjun genomfördes i Karlssons hem i Laxå den 24 april 2006.
- Einar Talberg, ordförande för Laxå Köpmannaförening sedan 1991. Intervjun genomfördes på Talbergs arbetsplats i Laxå den 25 april 2006.

Bilaga 2 – Befolkningsstatistik för Laxå kommun 1950-2005 & valresultat till Kommunfullmäktige 2002

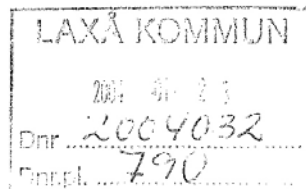
(Källa: SCB, <http://www.scb.se/statistik/MI/MI0810/2000A02/mi0810dia3.xls> & http://www.scb.se/templates/tableOrChart___153584.asp)

(Källa: Valmyndigheten, http://www.val.se/val/val_02/slutresultat/18K/1860/1860.html)

Bilaga 3 – Brev till Laxå kommun från Laxå Köpmannaförening angående asylförläggningen

Laxå kommun
Kommunstyrelsen
695 80 Laxå

Synpunkter på Migrationsverkets förläggning i Laxå och dess konsekvenser för Laxå Köpmannaförenings medlemmar.

Konsekvenserna av det stora antalet invandrare i kommunen har nått en helt oacceptabel nivå för Laxå's butiker.

Dagliga snatterier, av folk i huvudsak från förläggningen, i Laxå's butiker får svåra konsekvenser.

Många av brotten polisanmäls, men det finns tyvärr också ett stort mörkertal som har olika förklaringar.

Vid Köpmannaföreningens möte 2004-01-21 framkom att medlemmar i föreningen känner sig hotade av aggressiva snattare från förläggningen.

Snattare har alltid förekommit, men den tuffhet och fräckhet som nu förekommer är skrämmande.

Brottsligheten har nått en nivå där en mycket hög bevakning krävs i butikerna.

Onormalt svinn och extra bevakning kostar för mycket och utarmar en redan hårt pressad handel i Laxå.

Följden blir ökade priser för konsument och sämre konkurrenskraft med minskande volymer och utslagning för handeln.

Laxå Köpmannaförening kräver hårdare och snabbare åtgärder mot de personer som utför brottsliga handlingar.

I motsats till polisens presstalesman Göran Gunnarssons uttalande i Nerikes Allehanda 2004-01-22 vill föreningen med bestämdhet hävda att en stor del av brottsligheten i Laxå's butiker går att relatera till människor boende på Migrationsverkets förläggning.

Laxå 2004-01-22

Laxå Köpmannaförening

A handwritten signature in black ink, appearing to read "Einar Thalberg".

Einar Thalberg
Ordförande